

השיחה המכרעת בין נעמי לרות: למה לא להיות דתי בלב? מבוסס על שיחת שבועות תשל"א

פרופסור ירמיהו ברנובר הוא מדען מכובד בתחום האנרגיה החילופית (הידרו-דינמיקה). הוא גדל בריגה, לטביה והפך למדען מוכר בברית המועצות. בשנות השלושים שלו החל להתקרב לתורה ומצוות והגיש בקשה בפני השלטון הקומוניסטי לקבל אשרת עליה לישראל. הבקשה נדחתה בתוקף והוא הפך להיות 'מסורב עליה' סדרתי, עד שהלחץ הבינלאומי עשה את שלו והוא הורשה לצאת בשנת 1972.

באותם ימים שהחל להתקרב למצוות, הוא קנה תפילין מחסידי חב"ד בריגה והיה מחביא אותם במזוודה קטנה שהיה נושא לכל מקום. פעם הוזמן להרצאה חשובה בתחום עבודתו, היה עליו לנאום בפני מאות אנשי אקדמיה והוא לקח עמו את המזוודה. הוא השאיר אותה במלון ותכנן להניח את התפילין במשך היום, אבל הדבר פרח מזכרונו. הוא טיפס על הבמה לנאום ופתאום נזכר בתפילין. מול עיניו ראה את השמש שוקעת ולבו התהפך: זה או עכשיו או להפסיד את ההנחה. מצד שני, גם עכשיו הוא עושה שירות חשוב עבור היהדות ועומד בפני מאות אקדמאים עם זקן מעטר את לחייו ועוד בשעה שהוא מפורסם בפעילותו למען העלייה לארץ - ולמה להפסיק את כל זה בגלל הנחת כמה רצועות בסתר?

הפה שלו מדבר והלב נקרע, ולפתע הוא פרץ בשיעול כאילו אינו יכול להוציא מילה, הוא התנצל שיש לו סתרחורת וירד מהבמה. הוא טס אל הרחוב ועצר מונית, הורה לנהג למהר אל המלון והספיק להניח תפילין במקביל לקרני השמש האחרונות. אחר כך נפל מותש על המיטה וניסה להבין מה קרה לו? מה זעזע אותו לעזוב הרצאה יוקרתית בפני מאות אקדמאים עבור מעשה טכני של הנחת תפילין?

התהייה של ברנובר מציפה את אחת השאלות הגדולות במחשבת ישראל: למה היהדות היא **דת פרקטית**? מדוע היהדות מבוססת על מעשים הלכתיים במקום להסתפק בדתיות מסורתית בלב?

ההבדל הגדול בין היהדות לדתות האחרות¹, להבדיל, שהיהדות היא דת מעשית הלכתית. זה כלל לא משנה **במה אתה מאמין, אלא מה הנך עושה**. זה לא משנה מה אתה מרגיש כלפי העם שלך אלא מה אתה עושה עם הידיים והרגליים. זה לא מספיק להאמין שהעולם מנוהל בהשגחה פרטית, אלא חובה לברך את הקב"ה לפני כל כוס מים. לא מספיק להאמין שהקבה שבת ביום השביעי, אלא אסור להניח סיר על הגז בשבת. וזה לא משנה שהנך מתרגש עד דמעות מנס יציאת מצרים, מה שחשוב הוא לאכול חמישה כזיתים מצה בליל הסדר.

וזה כמובן דבר לא קל. העשייה מגבילה את החיים, מצמצמת אותם, והאמת היא שהפרקטיקה היא גם די מתישה. אין בה חוויה, אין בה התרגשות ואין בה ניצוצות. השגרתיות של ההלכה מציקה במיוחד לאנשים שמתחילים להתקרב לחיי תורה ומצוות. לא פעם רואים נער ונערה שמתחילים להתחזק בשמירת מצוות ופתאום נעלמים מבית הכנסת. הם פשוט מרגישים משועממים. תחילת ההתחזקות הרוחנית מאופיינת באקסטזה, בפרפרים בבטן מכל תפילה וברכה, אבל במשך הזמן מתרגלים והחיים הופכים בעיקר להיות רצף של פעולות, אוסף של ריטואלים. עוד ברכה ועוד הנחת תפילין – ואנשים עם עומק פנימי מרגישים שזה לא נותן כלום.

וכאן עולה השאלה הגדולה מה המשמעות של המעשים הקטנים? האם הקב"ה הגדול והאינסופי באמת מתעניין בכך שאני אחזיק שני סטים של מזלגות – חלבי ובשרי?! האם באמת משנה אם הנחתי סיר מבושל או לא מבושל על הפלטה בשבת?! ואם כבר דורשים משהו מהותי, האם לא עדיף להניח יותר דגש על חוויות רוחניות מטלטלות, כמו לצאת ליער עם גיטרה ולשיר שירי אהבה לה?!

הנה מכתב מהרבי מליובאוויטש המצביע על המאפיין היהודי הייחודי:

¹ הנצרות היא רק דת רגשית ותודעתית, ואילו האיסלאם הושפע מאתנו יותר בעניין הזה ויש שם מסגרת הלכתית שמכונה "שריעה", אבל ברור שהיקף וכמות ההלכות אינם מתקרבים להיקף ההלכה היהודית.

1. אגרות קודש ז' ב'קכז: כמדומה שכבר כתבתי לה איזה פעמים אשר פסק רז"ל הוא שלא המדרש עיקר אלא המעשה, אשר נקודת הכובד בתורתנו ובמצוותיה הוא בהנוגע למעשה, פחות מזה בנוגע לדיבור, ועוד פחות בנוגע למחשבה. ואף שיסוד הקיום של כל הנ"ל תלוי באמונות ודעות, ובפרט על פי המבואר בתורת החסידות בעניין ד'דע את אלוקי אביך' [חובת ההכרה התודעתית באלוקות] ובעניין דאהבת השם יתברך ויראתו [חוויות רגשיות] שהם שורש לכל ענייני התורה והמצוות שאחר כך, בכל זאת הנה רוב היום והלילה ובמילא רוב השנים, דורשים מאתנו שיהיו בקיום במעשה.

מי שמציג את השאלה הזו בעוצמה הוא "הכוזרי" בשיחתו עם "החבר". המסורת מספרת על ממלכה בשם "כוזר" שהתקיימה לפני כאלף שנים לחופי הים השחור (אוקראינה וחצי האי קרים). המלך שעמד בראשה התגיייר וסחף בעקבותיו רבים מבני עמו. ההוגה רבי יהודה הלוי, שחי לפני כתשע מאות שנה בספרד, חיבר את ספר "הכוזרי" במטרה לתאר את חיבוטי הנפש שהובילו את המלך לשנות את חייו ולהצטרף ליהדות. הספר מתחיל בכך שהמלך פוגש "פילוסוף" גוי שמתאמץ לשכנע אותו כי אין חשיבות למעשים. תכלית העבודה הרוחנית היא לייצר גישה נכונה וזכה אל החיים אבל הפרטים המעשיים הקטנים הם דלים מדי לפני בורא העולם.

כוזרי א, א: אל תחוש באיזה מין ממיני העבודה אתה עובד לאלוה או איך תתפלל ואיך תשבח, באיזה דיבור ובאיזו לשון ובאילו מעשים ... בְּדַה לך דת לשם העבודה וההערצה והשיבוח ... בקש לך זוך הלב ככל אשר תוכל ואז תגיע אל מבוקשך שהוא ההיבקות בשכל הפועל.

וכאן עולה השאלה כאמור מהי חשיבות המעשה?

אנו רוצים לחקור את מעלת המעשה דרך אחד הרגעים הדרמטיים במגילת רות: הרגע בו נעמי מפצירה בכלתה להיפרד ממנה, לחזור למואב ולהניח לה להמשיך לבדה לארץ ישראל, אך רות מתעקשת להצטרף אליה בהליכתה ארצה. בסערת נפשה זועקת רות פסוק מפורסם: "אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אליו, עמך עמי ואלוקיך אלוקי" ואנחנו נראה כי הפסוק הארוך טמן בחובו דיאלוג נוקב שניהלו נעמי ורות אודות השאלה הזו בדיוק: המשמעות הייחודית של הגיור היהודי שתובע לשנות את חיי השגרה ואת המעשים עצמם.

ב. בחלק גדול מהחגים, ישנה זווית נשית. מעבר לקריאה העיקרית מהתורה, קיימת זווית נוספת מהנביאים והכתובים שמייצגת את הצד הנשי. בפורים זאת מגילת אסתר, בפסח מנהג חלק מהקהילות לקרוא שיר השירים, שמדמה את אהבת ה' וישראל לאהבת איש ואישה. בתשעה באב קוראים מגילת איכה שמדמה את ירושלים לאלמנה עזובה, ובחג השבועות קוראים רות. ישנם מנהגים שונים אודות קריאת המגילה, חלק קוראים אותה בברכה, חלק בלי ברכה, וחלק נוהגים מנהג חב"ד שקוראים את המגילה בתוך סדר "תיקון ליל שבועות".

המפרשים מרבים לחפש את הבשורה הייחודית של המגילה: מה בעצם הנקודה של הסיפור? ואיך זה קשור לחג השבועות? הרי אין בה נס כביר כמו אסתר ולא עצב שובר לב כמו מגילת איכה?

2. רות רבה ב, טו: מגילת רות אין בה לא דיני טומאה ולא טהרה, לא איסור ולא היתר, ולמה נכתבה?

הסבר אחד אומר שהמגילה נכתבה כדי לספר את הייחוס של דוד המלך, שנוצר מסבתא דגולה כמו רות. חג השבועות הוא יום הלידה וההסתלקות של דוד המלך ואכן הפסוקים האחרונים במגילת רות מפרטים את הייחוס שלו, שהיה דור רביעי מנישואי רות ובוועז (רות-עובד-ישי-דוד).

בכור שור בבא בתרא יד, ב: הטעם פשוט על פי מה שכתבו תוספות חגיגה יז, א דדוד מת בעצרת, והנה קיימא לן שהקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים מיום ליום וכיון שמת בעצרת נולד ג"כ בעצרת, ועיקר ספר רות לייחס את דוד ... ולהכי קורין רות ביום לידתו.

הסבר נוסף אומר שהמגילה מעבירה מסר שקשור במיוחד לקבלת התורה בחג השבועות: ללמדנו שהתורה נקנית בייסורים. כשם שרות מסרה הכול כדי לזכות להיכנס לחיק עם ישראל, כך אל לנו לצפות שהחיים היהודיים יכללו רק תפוח בדבש.

מדרש זוטא רות א: ומה ענין רות אצל עצרת? ללמדך שלא ניתנה תורה אלא על ידי ייסורים ועוני.

סיפור המגילה מתרחש בתקופת השופטים בארץ ישראל לפני יותר מ-3000 שנה. אלימלך מבית לחם היה אחד ממנהיגי הדור, לאשתו קראו נעמי והיו להם שני בנים: מחלון וכליון. אלימלך היה עשיר ואנשים רבים דפקו אל דלתו. פעם פרץ רעב בארץ ואלימלך חשש שכולם יבואו לבקש את עזרתו ויחסלו את רכושו. הוא החליט לערוך ולברוח לארץ מואב (שטח מדינת ירדן כיום). אלימלך ומשפחתו התערו בממלכה הנוכרית עד ששני בניו נשאו את שתי בנותיו הנוכריות של עגלון, מלך מואב². אחד נשא את ערפה והאחר את רות. השנים חלפו והמזל של המשפחה המכובדת התהפך: הם ירדו מכל נכסיהם ושלוש הגברים מתו. נותרו רק שלוש נשים אלמות: נעמי ושתי כלותיה, ערפה ורות.

נעמי הרגישה זרה במואב והחליטה לשוב לארץ מולדתה. שתי כלותיה סירבו להיפרד ממנה, אבל היא הפצירה בהן להישאר בארץ מולדתן שהרי הן גויות. ערפה נענתה ונשארה ואילו רות דבקה בנעמי והצהירה על רצונה להתגייר. וכאן מצטטת המגילה פסוק ארוך שאומרת רות לנעמי:

רות א: ותאמר רות: אל תפגע בי לעזבך לשוב מאחריי, כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אליו, עמך עמי ואלוקיך אלוקי: באשר תמותי אמות ושם אקבר.

יכולנו לקרוא את הפסוקים כמו סתם מילות שירה מלב אוהב, אבל רש"י מביא פירוש מסתורי ומסופף מהגמרא יבמות מז,ב, לפיו התנהל דיאלוג מעמיק בין הנשים:

רש"י: מכאן למדו רבותינו ז"ל: גר שבא להתגייר, מודיעים לו קצת עונשים [על העבירות], שאם בא לחזור בו יחזור עכשיו. שמתוך דבריה של רות אתה לומד שאמרה לה נעמי 'אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת' - אמרה לה רות 'באשר תלכי אלך'. אמרה נעמי: 'אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר שאינו אישה' - אמרה לה: 'באשר תליני אליו'. אמרה נעמי: 'עמינו מובדלים משאר עמים בשש מאות ושלוש עשרה מצוות' - ענתה רות 'עמך עמי'. אמרה נעמי: 'אסור לנו עבודת אלילים' - ענתה רות 'אלוקיך אלקי'. אמרה נעמי: 'ארבע מיתות נמסרו לבית דין' - ענתה רות: 'באשר תמותי אמות'.

כל מילה בפסוק הייתה תשובה של רות כנגד טענה שהעלתה נעמי, וכמובן התמיהות בדברי רש"י אינן נגמרות: א. למה רש"י החליט **בדרך הפשט** – דרכו של רש"י - שמכל המצוות בעולם, נעמי החליטה ללמד את רות ש"אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת ואסור לנו להתייחד עם זכר" במיוחד ששני האיסורים הללו הינם רק מדרבנן, ובוודאי שאיסור ייחוד לאישה שאינה נשואה (כמו נעמי ורות) אינו כה חמור ואם כבר היה על נעמי להזכיר איסורי עריות חמורים (כמו ייחוד עם אשת איש)?

ב. איך זה שנעמי מזכירה שני איסורים פרטיים ורק אחר כך מלמדת את **הכלל הגדול** ש"עמינו מובדלים בשש מאות ושלוש עשרה מצוות"? ג. מדוע היא מזכירה את איסור עבודה זרה החמור רק בסוף? ד. מה פתאום נעמי מכבידה על הלב של רות עם הזכרת ארבע מיתות בית דין?

בשיחה ארוכה שנשא הרבי מליובאוויטש בחג השבועות תשל"א, ענה תירוץ 'גאוני' שמיישב בשיטה אחת את כל השאלות (ועוד שאלות שלא הוזכרו כאן)³. כל מה שנעמי עושה הוא להסביר לרות את הייחודיות של הדת היהודית על פני כל הדתות האחרות: להיות יהודי זה לא מה שאת חושבת, זה לא לאהוב את ארץ ישראל ולפרוט על גיטרה 'הבה נגילה', זה להתחייב לסדרת **מעשים הלכתית** שמשנה את החיים מהקצה אל הקצה. וכדי לחדד את המסר, נעמי נוקטת בדוגמאות שנוגעות להן **כאן ועכשיו** כדי שרות תבין עד כמה זה אמתי ונראה אם תהיה מוכנה להתחייב לזה כרגע.

² בספר שופטים מסופר על מה שעולל לו אהוד בן גרא: עגלון שעבד את ישראל במשך 18 שנה ואהוד התנקש בו. הוא החביא חרב על חגורת המכנס וביקש להיכנס להגיש מנחה למלך. השומרים חיפשו את החרב על חגורתו ולא מצאו אותה. שכן רוב האנשים הם ימניים ולכן מניחים את החרב בצד שמאל של החגורה שתהיה נוחה לשליפה, ואולם אהוד היה איטר, שמאלי, ולכן הניח את החרב בצד ימין של חגורתו. הוא נכנס להיכל המלך ואמר שיש לו דבר סתר למסור לו. המלך קם והתקרב ואז אהוד דחף בו את החרב.
³ הרבי הורה לרב החסיד טוביה בלוי מירושלים לערוך את השיחה בעברית ולפרסם אותה בקובץ "שמעתין". הקובץ הערוך נדפס גם בסוף הספר מקדש מלך ב, בעריכת חתנו, השליח הרב מרדכי מנשה לאופר.

בהמשך המגילה מסופר כי הנשים הגיעו ארצה "בתחילת קציר שעורים" ורש"י מפרש שזה היה הזמן בו קצרו את העומר, כלומר, במוצאי יום טוב ראשון של פסח. נמצא ששיחתן - בדרך לבית לחם - התקיימה בערב החג או בתוכו ממש, ולכן נעמי אומרת לה: הנה תראי, עכשיו עלינו לעצור את הדרך ולא להמשיך הלאה, שכן אסור לנו ללכת חוץ לתחום בשבת [בחג]. רות לא נבהלת ועונה: "באשר תלכי אלך". נעמי ממשיכה כי אחרי שנעצור את הדרך יהיה עלינו לחפש מקום ללון, אבל לא נוכל ללון במקום שנצטרך להתייחד עם זכר. רות לא נבהלת ומשיבה: "באשר תליני אלין". נעמי ממשיכה ומבהירה כי שני האיסורים הללו הם רק דוגמית מתוך 613 מצוות, אבל רות מתעקשת: "עמך עמי". נעמי ממשיכה ומסבירה כי עד עכשיו דברנו על איסורים מעשיים, אבל היהדות כוללת גם איסורים תודעתיים כמו איסור עבודה זרה, ורות עונה בטון רגוע: "אלוקיך אלוקי". ואז נעמי הולכת הכי רחוק שאפשר ומגלה כי המחויבות לדת כוללת אפילו עונש מוות במקרה חטא, אבל רות מצהירה: "באשר תמותי אמות ושם אקבר". וזה הרגע שרות משלימה את הליך הגיור ונכנסת לחיק העם היהודי.

תוכן משיחת חג השבועות תשל"א: כשנעמי מסבירה לרות את פרטי התקרבותה לעם ישראל, היא מדגישה בפניה כי **המעשה הוא העיקר**. אין דת ישראל מיוסדת על **קרבת הלב ורצון כנה** להיכנס לעם ישראל, אלא על **מחויבות מעשית**. ולכן נעמי מדגישה כי עליה לגשת לביצוע מעשי של המצוות שחלות עליה ברגע זה, כמו איסור יציאה מחוץ לתחום, משום שהם הלכו ארצה בערב פסח או בתוך החג עצמו. וכן לאחר שיעצרו בדרכן ויהיה עליהן לחפש מקום לינה, אסור להן ללון עם זכר. ואחרי שרות מסכימה לזה, ממשיכה ומדגישה כי כל זה רק חלק מתרי"ג מצוות. וכן אלו הם רק איסורים מעשיים, ובנוסף ישנם איסורים תודעתיים כמו איסור עבודה זרה, ומעל כל זה, החוטא מתחייב מיתה באופנים מסוימים – ועל הכול עונה רות "עמך עמי ואלוקיך אלוקי וגו'".

וכאן אנו שבים אל נקודת הפתיחה ושואלים: למה אנחנו כה קשים? מדוע היהדות מתמקדת בסדרת חיובים מעשיים נוקשים ולא מסתפקת במחויבות ערכית או יצירת חוויות רגשיות?

נתחיל עם ההסבר הפשוט שמובא בכתבי הוגי מחשבת ישראל לדורותיהם ובראשם ספר החינוך, ואחר כך נמשיך עם הרעיון החסידי שמובא בכתבי אדמור"י חב"ד לדורותיהם.

ג. נפתח עם סיפור שכבר הזכרנו בעבר: בעיצומן של ההקפות בליל שמיני עצרת תשל"ח, עבר הרבי מלויבאוויטש אירוע לב חמור שהצריך טיפול רפואי צמוד. הרופא שהתמסר במיוחד לטיפול ברבי היה קרדיוולוג משיקאגו בשם ד"ר איירה ווייס. במשך ארבעים יום הוא כמעט לא עזב את המקום עד שהרבי שב לתפקוד מלא. באחד הימים פנה הרופא אל הרבי בשאלה אישית: "מבחינה מקצועית אני מרגיש סיפוק רב. יש לי שם בינלאומי כמנתח לב בכיר ומגיעות אליי פניות מקצועיות מכל העולם. אבל מבחינה משפחתית אני שרוי בתחושת החמצה ותסכול. שעות העבודה נמשכות אל תוך הלילה וגולשות אל סופי השבוע, ואינני פוגש כמעט את אשתי וילדיי. כיצד אוכל לאזן בין שתי משימות חיי?".

הרבי השיב כך: "גם אני נמצא באותה סיטואציה וזה הפתרון שלי: אני מקפיד לשבת עם רעייתי, הרבנית, לעשרים דקות רגועות ושקטות על כוס תה מדי ערב וערב, ועשרים הדקות הללו חשובות בעיניי באותה מידה כמו הנחת התפילין בבוקר".

הבשורה שהעביר הרבי במילים המעטות הללו היא משנת חיים: **האדם הוא לא מה שהוא מרגיש, אלא מה שהוא עושה**. בני זוג מתחילים את החיים מלאי רגש, אבל אחרי שנתיים הם לא זוכרים שפעם אהבו. הסיבה לכך היא **שהאהבה נדרסת תחת הגלגלים של החיים**. הרגש הוא מושג ערטילאי, חמקמק, שפשוט נעלם תחת הלחץ של השגרה. הפתרון היחיד הוא לתעל את הרגש אל תוך החיים עצמם, לסדרת מעשים קבועה וכך הוא מתקבע והופך להיות מורגש ונוכח.

כשאדם מתחיל את היום באמירת מודה אני, אחר כך נוטל את הידיים ואומר עשרים וחמש ברכות השחר, אחר כך מתעטף בטלית ותפלין ומתפלל וגם אינו יוצא לעבודה עד שלומד שיעור תורה קצר – החיים עצמם הופכים להיות שונים. **ההלכה היא הדרך להפוך ערכים גדולים לדרך חיים**.

יתירה מכך: כוחו של המעשה אינו רק להפוך את הרגש לדומיננטי, אלא הרבה יותר: המעשה מעצים את הרגש עצמו והופך אותו להרבה יותר משמעותי. מה יותר חזק – לאהוב את הילד או להסתובב

חצי יום בחנות משחקים ולמצוא מתנה שתשמח אותו? לחשוב על הקב"ה או להימנע יום שלם בשבוע מלעשות מלאכה בגלל הקב"ה? לכאוב את חורבן ירושלים או לצום 26 שעות רצופות בגלל זה? דווקא המעשים הפשוטים שנראים טכניים וחסרי משמעות הם אלו שפועלים בנפש. אף שאנו עושים אותם בצורה מכאנית, אך ההרגלים מעצבים את התודעה. אם הצבא צועד על קיבתו, הראש צועד על הרגליים. בדיוק כמו אדם שמצחצח שיניים בוקר אחר בוקר והופך להיות תלוי בהרגל האסתטי הזה עד שאינו יכול להתחיל את היום בלעדיו.

3. ספר החינוך מצווה טז: למה ציווה ה' יתברך לעשות כל המעשים לזיכרון יציאת מצרים והלא בזיכרון אחד יעלה הדבר במחשבתנו? ... דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבתיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם ... ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצות - ואפילו שלא לשם שמים - מיד יטה אל הטוב ... ובכוח מעשיו ימית היצר הרע כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות!

נסכם עם משפט יפה: אנחנו נעשים טובים על ידי מה שאנו עושים, לא על ידי מה שמרגישים. וכך ההלכה היא הדרך לעצב מחדש את התודעה ואת הרגש.

כעת נוכל להבין מדרש מפורסם וקשה להבנה:

הקדמת העין יעקב: מצאתי מאמר בשם המדרש ... בן זומא אומר: מצינו פסוק כולל יותר והוא 'שמע ישראל' וגו'. בן ננס אומר: מצינו פסוק כולל יותר והוא: 'ואהבת לרעך כמוך'. שמעון בן פזי אומר: מצינו פסוק כולל יותר והוא: 'את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים'. עמד ר' פלוני על רגליו ואמר: הלכה כבן פזי, דכתיב: ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וגו'.

שלושה חכמים דנו ביניהם מה המצווה המרכזית ביהדות? החכם הראשון סבור כי העיקר הוא ההכרה האינטלקטואלית באחדות ה'. החכם השני מוצא את העיקר במצוות אהבת ישראל הרגשית. ואילו החכם השלישי מניח את הדגש על דבר שנראה די צדדי: **הקביעות המעשית** להקריב קרבן אחד בבוקר וקרבן שני בין הערביים. למרבה ההפתעה, ההלכה היא כמו העמדה השלישית. כך שיותר ממה שחשוב להאמין ולאהוב - חשוב לעשות באופן קבוע. למה?

כי החיים הם לא אמונה ולא אהבה, הם הרגלים מעשיים וההרגל נעשה טבע ומעצב את התודעה. עד כאן רעיון אחד פשוט, אמנם תורת החסידות מניחה דגש על מעלה מהותית ועמוקה בחיי המעשה.

ד. פרופסור וולוול גרין ממיניסוטה בארצות הברית היה מומחה לאפידמיולוגיה (חקר המחלות). הוא נמנה על הצוות המצומצם של נאס"א שחקר אם יש חיים על המאדים ונחשב מומחה בתחומו. פרופסור גרין ניהל חיים רחוקים מתומ"צ, עד שבשנות השישים הגיע למיניאפוליס שליח נמרץ בשם הרב משה פלר ופעל לקרב את גרין לחיים רוחניים.

פעם גרין קיבל טלפון מהרב פלר. "וולוול, שמעתי שאתה אמור לטוס לנסיעה ארוכה לצרכי עבודה, אנא עשה לי טובה: הזמן אוכל כשר לטיסה". באותה תקופה גרין לא שמר כשרות בביתו ומה פתאום עליו להחמיר יותר בטיסה? הרב הסביר כי זה יעשה טוב ליחסי הציבור של הקהילה. אם יהודים ישמעו שמדען כמותו מקפיד על כשרות, זה יעצים את הגאווה שלהם. גרין הסכים לעשות טובה. הוא עלה לטיסה רעב והמתין לסיום ההמראה ולחלוקת הארוחה. בתור נוסע במחלקה הראשונה הוא היה אמור להיות הראשון שיקבל את המנה, אך להפתעתו הדיילים החלו בחלוקת האוכל ודילגו עליו. הפרופסור המנומס גייס את מידת הסבלנות ושאל בעדינות איפה המנה הכשרה שהזמין? הדיילת התנצלה כי הוא הנוסע היחיד שהזמין מנה ייחודית כזו והם שכחו להעלות על הטיסה.

הפרופסור איבד שליטה. הוא בעיקר הרגיש אידיוט. למה עשיתי את זה? מדוע הסכמתי ליטול חלק במשחקים של הרב? הוא זעם על כל העולם, על הרב, על העם היהודי ועל האלוקים בכבודו ובעצמו. "בסך הכול ניסיתי לעזור לך, ריבוננו של עולם, וככה אתה מחזיר לי?!". ... באמצע הלילה נחת המטוס בחניית ביניים בשיקגו והפרופסור המכובד איבד את המעצורים. הוא הרים טלפון לביתו של הרב וירה בזעם: "מול העיניים שלי עומד דוכן נקניקיות טרף ואני עומד להזמין שלושה סנדוויצ'ים לזכותך".

הייתה שתיקה. חצות לילה, הרב היה עייף ומהעבר השני עמד יהודי רעב ונעלב. לפתע אמר הרב: "וולוול, פעמים רבות שאלת אותי מה המטרה של היהדות? מה הרגע היהודי המהותי ביותר? יהיה מי שיאמר ללמוד תורה כל יום, יהיה מי שיאמר להתפלל ברצינות ויהיה מי שיעלה רעיונות נוספים. ובכן כולם טועים: היהדות היא לעצור בנחיתת בניינים בשיקגו, הבטן שלך מתהפכת מרעב ואתה עוצר ולא קונה. זאת היהדות וכל השאר הוא פירוש". גרין צרח לתוך השפופרת: "ראבי", עד עכשיו חשבתי שאתה משוגע. עכשיו זה ברור לי".

הוא נעמד בתור לדוכן המזון המהיר, התלבט האם למרוח חרדל או קטשופ, אבל כשהגיע תורו הוא לא עשה את זה. **לא כי הוא מבין, לא כי הוא מרגיש, כי האלוקים רוצה וזהו זה.** גרין עזב את התור, נרדם על ספסל והיות אדם אחר.

בחג השבועות עמדנו כולנו למרגלות הר סיני והמטרה של אירוע מתן תורה היא "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". לעשות את הדבר הבלתי אפשרי וליצור חיבור בין השמים ובין הארץ. באירוע מתן תורה הקב"ה כביכול הושיט יד ונתן לנו את האפשרות לאחוז בו, ואולם הרגע היחיד שאנו באמת אוחדים בו הוא כאשר אנו עושים דבר לגמרי לשם שמים, רק כי הוא ביקש.

קיום מצווה מעשית זה רגע נדיר של **התעלות מעבר לעצמי**, משום שבעשיה אין שום שותפות רגשית שלי. אני לא מבין ולא חווה, אלא פשוט משקף את הקב"ה, נותן התורה. נאמר זאת כך: ללמוד תורה – יכול גם מי שאינו מאמין במציאותו של הקב"ה. אפילו להתפלל יכול גם גוי, אבל לנענע ד' מינים – אי אפשר בלי להאמין בקב"ה. כי זאת חוויה חסרת משמעות לולי התביעה האלוקית שבבסיסה.

נאמר זאת כך: הפילוסוף הצרפתי רנה דקארט טבע את המשפט המפורסם: "אני חושב משמע אני קיים". כפרפראזה נאמר: "אני חושב משמע אני קיים, אני עושה – משמע האלוקים קיים".

כעת נוכל להבין דבר גדול: ההיסטוריה של עם ישראל היא מתח קבוע בין שתי שושלות: בין בני לאה לבני רחל, ובצורה ספציפית יותר: בין זרע יהודה ובין זרע יוסף. פעם אלו מנהיגים ופעם אלו, ואולם הפלא הגדול הוא ששושלת יוסף היא תמיד **זמנית וחולפת** ואילו מלכותו של יהודה **נצחית**. יהודה נופל, נעלם, מתגלגל מכאן לשם, אך תמיד צף וחוזר אל המרכז, בעוד שמלכותו של יוסף היא חולפת.

זה מתחיל כבר בסיבוב הראשון ביניהם והסיפור הוא תמוה עד מאוד: יוסף הצדיק פועל כמשנה למלך מצרים ועושה זאת בהצלחה אדירה. הוא מפגין כישורי ניהול עצומים ומציל את מצרים מהרעב הנורא. הוא גם מתגלה כאיש אציל כלפי אחיו ומוחל וסולח על כל מה שעוללו לו. ולמרות כל זאת, מלכותו של יוסף היא זמנית בלבד וכאשר יעקב אוסף את בניו אל המיטה ומכריז את השבט שיוביל את עם ישראל עד ביאת המשיח, הוא מתעלם מיוסף ומקדם את יהודה. כדבריו: "לא יסור שבט מיהודה".

והשאלה העצומה היא למה? הרי 'נבחרת מנצחת לא מחליפים' ויוסף עשה את עבודתו מצוין? יתירה מכך: מה מעלתו של יהודה? הרי כל דבר שיהודה עשה - **יוסף עשה טוב ממנו?** אם יהודה הציל את חיי יוסף בכך שדרש למכור אותו לעבד ולא להרוג אותו, יוסף לכתחילה לא חטא בשנאת אחיו ומחל וסלח להם על הכול? ואם יהודה התעלה על מידותיו בכך שהודה לתמר "צדקה ממני", יוסף עמד איתן לכתחילה כילד צעיר מול הפצרות אשת פוטיפר ולא נענה לבקשותיה?

וכך נמשך המתח בין בני יהודה לבני יוסף בכל הדורות, ובסופו של דבר, יהודה מתנשא מעל יוסף: יורשו של משה רבנו הוא יהושע בן נון, משבט אפרים בן יוסף, אך מלכותו נמשכת זמן מוגבל ויורשיו כבר אינם מהשבט הזה. ראשון מלכי ישראל הוא שאול בן בנימין בן רחל, אך בניו אינם יורשים אותו והמלוכה עוברת לדוד וזרעו. בהמשך נוצר הפילוג הגדול בממלכת ישראל וזה שוב רחבעם בן שלמה משבט יהודה מול ירבעם בן נבט משבט אפרים. הפילוג נמשך 350 שנה כאשר גבול נוקשה חוצה בין הממלכות (שתי מדינות לעם אחד...), אבל בסוף אותם ימים, בשלהי ימי הבית הראשון נאמרת נבואת יחזקאל שמנבאת את האיחוד העתידי בין הממלכות עם ניצחונם הסופי של יהודה. הנביא הצטווה לקחת שני עצים, על אחד לכתוב "יהודה" ועל השני "אפרים", לחבר אותם זה לזה, כדי לסמל את איחוד הממלכות העתידי ואולם "**דוד עבדי נשיא עליהם לעולם**". וכך לגבי הגאולה העתידה מובא שסדר התגלות המשיח יהיה שבתחילה יתגלה משיח בן יוסף ואחריו יופיע משיח בן דוד שיבנה את המקדש.

לפי ההקדמה שיצרנו, אפשר להבין את העניין: יוסף מתואר **כאיש תורה והגות**. עוד לפני שנמכר למצרים הוא לומד תורה עם יעקב, הוא תמיד מתכנן עשרה מהלכים קדימה ולכל דבר יש לו הסבר:

כשהוא מוחל לאחיו, זה מלווה בנימוק מעמיק של "אתם חשבתם עלי רעה והאלוקים חשבה לטובה". יהודה, לעומתו, הוא איש מעשה. הוא לא מרשים כמו יוסף, הוא אינו ידען כמו יוסף, הוא בסך הכול פלאח, רועה צאן פשוט, אבל יהודה עושה את הדבר הנכון כי זה הדבר הנכון. הוא לא יודע להסביר למה, הוא אינו מנומק כמו אחיו הצעיר, אבל הוא פשוט מניח את עצמו הצידה ועושה את מה שראוי.

כשצריכים להציל את יוסף – הוא מציל את יוסף. כשמתעורר קונפליקט בין היוקרה האישית שלו ובין הצלת החיים של תמר - הוא קם באומץ נדיר ומודה על מעשהו. כשהשליט במצרים עובר את הגבול ומעכב את בנימין – יהודה נעמד מולו בזעם ומכריז כי יישאר לעבד תחת בנימין.

אם יוסף הוא התלמיד חכם, יהודה הוא הירא שמים, היהודי התמים שעושה את מה שאבא שלו עשה.

שתי התנועות הללו נדרשות ולכן שתיהן קיימות ופעם זה עולה ופעם זה – אך המלוכה הסופית היא של יהודה. שכן העשייה התמימה שורדת לנצח. זה שלומד תורה, עובד בסופו של דבר גם את עצמו ולכן יכול לטעות ואולם קיום מצוות מעשי מעמיד את הקב"ה במרכז והאדם אינו אלא עבד ה', וזה הכוח היחיד שיכול להחזיק אותנו כעם בפרספקטיבה של שנים וגלויות.

4. הרבי מלובאוויטש, מאמר ד"ה ועבדי דוד מלך עליהם... בישראל היו שתי ממלכות, מלכות בית דוד משבט יהודה ומלכות בית יוסף... אבל לעתיד לבוא לא יהיו עוד שתי ממלכות, אלא רועה אחד יהיה לכולם וזה דוד משבט יהודה... החילוק בין יוסף ויהודה יובן מהשמות עצמם: יהודה הוא מלשון הודאה ויוסף הוא מלשון הוספה... ובכוחות הנפש הוא החילוק בין כוח העשייה לכוח השכל... וזהו שלעתיד לבוא יהיה מעשה גדול (יהודה), מעלת הקבלת עול, שלמעלה מכוחות האדם.

פעם התועד האדמו"ר הקודם מליובאוויטש עם הבחורים, ההתוועדות הייתה נפלאה והבחורים לא רצו שתיגמר. הרבי ישב עם שעון לידו כדי לדעת מתי שעת תפילת מנחה, אבל הבחורים שיחקו עם השעון והחזירו אותו חצי שעה אחורה. המזכיר הדגול ר' יחזקאל פייגין הי"ד ראה את מעשיהם ולא מחה, לפתע הביט הרבי לכיוונם ותפש מה שעשו. הוא אמר למזכירו: "חאצ'ע, אור אין סוף הוא לא מציאות אמיתית, גילוי העצם [גילויים] הוא לא מציאות אמיתית, תפילת מנחה היא מציאות אמיתית".

בעומדנו בערב חג השבועות, יום הולדתו והסתלקותו של דוד המלך החי, תפילתנו לחזות באיש מבית דוד גואל את ישראל בגאולה אמיתית ונחזה כולנו שוב באותם גילויים מרוממים מעין מתן תורה.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**